

НАСТАВА И ВАСПИТАЊЕ

ЧАСОПИС ЗА ПЕДАГОШКУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

НАСТАВА И ВАСПИТАЊЕ • LIIE BP. 5 • 2003 •

5

LV год. LII бр. 5 стр. 505-634 Београд 2003.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Наташа Лалић
Институт за педагошка истраживања
Београд

Приказ дела
Примљено: 12. II 2004.

ВЕРА У СЕБЕ КАО ВИТАЛНА СНАГА УСПЕХА У ШКОЛИ

Мр Николета Милошевић (2004): *Вера у сопствене способности и школски успех*. Нови Сад, изд.: Савез педагошких друштава Војводине и Виша школа за образовање васпитача у Вршцу

Почетком године публикована је монографија *Вера у сопствене способности и школски успех* чија је ауторка мр Николета Милошевић, сарадница Института за педагошка истраживања у Београду.

Књига се састоји из три тематске целине. У првом делу разматра се утицај породичних варијабли и персоналних карактеристика ученика на школски успех. Друга целина представља извештај о спроведеном емпијском истраживању, а у трећем делу су дате препоруке за превенцију и превазилажење школског неуспеха. Књига на организован и систематичан начин разматра сложеност социјалних и мотивационих фактора и указује на неопходност њиховог симултаног проучавања у објашњењу узрока школског успеха и неуспеха. Ауторка, такође, настоји да одговори на питање у којој мери се наведеним факторима може објаснити школски успех.

У разматрању централног проблема образовања – школског успеха ученика, Н. Милошевић наглашава проактивну страну човекове личности и улогу *вере у сопствене способности* у свим аспектима људског функционисања: мотивационом, афективном и делатном. Синтагма *вера у сопствене способности* подразумева уверење појединца о властитим способностима у вези са извршавањем одређене активности и очекивања везана за исход. Познато је да ученици који верују да могу и да ће бити успешни, у потпуности ангажују своје психофизичке потенцијале, што је један од битних предуслова за постизање успеха, јер када ученик од себе очекује мало, он постиже још мање. Усредсређеност ауторке на ученикову *веру у себе* почива на претпоставци да је вера у себе витална снага учениковог успеха у школи. То, практично, значи да начин на који ученик процењује узроке успеха/неуспеха у одређеној активности утиче на његове будуће школске резултате. С друге стране, мр Николета Милошевић указује на неопходност проучавања школског успеха ученика у ширем контексту, јер су перцепција, когниција и активности ученика уско повезане са околностима, како у породичној тако и у школској средини. Ауторка разматра породицу као значајан извор информација које утичу на опажање себе и на њену формативну улогу у развоју вере у сопствене способности, и последично остваривање школског успеха или неуспеха. Ути-

Наташа Лалић: ВЕРА У СЕБЕ КАО ВИТАЛНА СНАГА УСПЕХА У ШКОЛИ

цај породице одражава се нао начин на који ученик доживљава породичне односе, очекивања и подршку родитеља. На пример, родитељи оних ученика, који постижу високе школске резултате, имају позитиван став према наставницима и школи и јасно испољавају очекивања о постигнућу своје деце. Подстицањем позитивног самовредновања властитих способности код ученика, значајно се повећава школски успех, а за формирање повољног концепта о себи и самопоштовања ученика важна је емоционална топлина родитеља, узајамно поверење, аутономија у понашању и позитивно вредновање детета од стране родитеља.

У циљу потпунијег и свестранијег сагледавања проблема школске успешности и неуспешности, Н. Милошевић даје сажет приказ спроведеног емпиријског истраживања које је имало за циљ утврђивање повезаности школског успеха са следећим факторима: социоекономски статус породице, самопоштовање ученика, локус контроле ученика, образовна очекивања ученика и образовна очекивања родитеља, опажена од стране ученика. Утврђено је да *образовни стипендијски статус родитеља* (као извор информација које утичу на опажање себе и однос према образовању), *образовна очекивања ученика* и *образовна очекивања родитеља* опажена од стране ученика објашњавају 72% варијансе у школском успеху ученика. У наведеном моделу доминирају социјална и мотивациона димензија постигнућа, изражене кроз образовни статус родитеља, очекивања ученика и опажена очекивања родитеља, а *очекивања* представљају значајан индикатор вере у сопствене способности, који посредује између претходног искуства и актуелног/будућег понашања. Имајући ове налазе у виду, мр Николета Милошевић указује на поступке који доприносе јачању вере у сопствене способности и превенцију школског неуспеха. На основу добијених налаза, изведен је закључак да на школски успех ученика делује читав скуп фактора, спољашњих и унутрашњих и да сви они функционисају у конкретној ситуацији повезано, као систем.

Од посебног је значаја за практичаре део књиге који се односи на поступке који доприносе јачању вере у сопствене способности и превенцију школског неуспеха. Стратегије превазилажења проблема школског неуспеха усредсређене су, првенствено, на стицање искуства које на непосредан и очигледан начин указује на повезаност између залагања појединца и остварења циља и аутор их разматра на три плана: на плану наставника, родитеља и стручног тима у школи.

Наставник би требало да помогне ученику да упозна, разуме и усаврши начине на које користи сопствене способности, пошто ученици који позитивно доживљавају себе и имају адекватан ниво самопоуздања за постављање високих циљева, поседују оптималну психолошку основу за развој и усавршавање способности. У конкретној васпитно-образовној ситуацији, то је могуће реализовати путем одвијања учења одређеним редоследом – учење корак по корак, излагања и објашњења општих правила и принципа, обезбеђивања ученику повратне информације о исходу одређене активности, разматрајући успех и погрешке и др. Једна од најзанимљивијих стратегија за превазилажење

школског неуспеха, која се наводи у књизи, састоји се у томе да се дете обучи да *преговара са наставником* – одређивање индивидуалног образовног плана са дефинисаним мерљивим показатељима у неком временском периоду.

Сарадња родитеља обично се сматра фундаменталном у побољшању школског успеха ученика, а укључивање родитеља у процес учења њихове деце једна је од водећих идеја савремене реформе школства. Уколико дође до дететовог школског неуспеха, битно је да родитељ не преувеличава проблем, јер то осујећује самопоштовање детета и повећава његову несигурност. Пожељно је да родитељ третира неуспех као једну тренутну ситуацију и разговара са дететом о актуелном проблему, да не нуди „готова решења“ и не формулише проблем уместо детета. Такође, родитељ мора да има у виду начин на који дете опажа његова очекивања јер, како показују резултати ауторовог истраживања, очекивања родитеља опажена од стране детета значајно утичу на школски успех.

Када говори о могућим начинима помоћи стручњака (педагог, психолог) у ситуацијама када ученик остварује неадекватан школски успех, ауторка разматра два приступа у оквиру саветовања са ученицима. Први се односи на модификацију самоометајућег коришћења закључака о претходном искуству у актуелној ситуацији (искривљавање актуелног искуства путем преношења закључака и интерпретација из претходних ситуација), док се други приступ односи на саветодавни рад са учеником који избегава одређене школске обавезе.

Ауторка закључује да обезбеђивање адекватне образовне подршке подразумева уважавање не само интелектуалних, већ и неинтелектуалних својстава личности ученика. Помоћ и подршка породице и школе у односу на манифестоване склоности и способности ученика имају позитиван утицај на резултате школовања, избор занимања и успех у професији.

Књига је намењена свима који раде или намеравају да раде са младима: педагозима, психолозима, наставницима и, наравно, заинтересованим родитељима. Јасан и разумљив језик којим је књига писана препоручује је и широком кругу читалаца који се не баве на директан начин васпитно-образовним радом.

Ауторка обрађује проблем на актуелан и изазован начин, јер проблему школског успеха приступа из угла различитих научних дисциплина, поштујући принцип интегративности и тиме доприноси потпунијем и свестранијем објашњењу школског успеха. Мр Николета Милошевић систематизује нове научне информације базиране на релевантној иностраној литератури и чини их доступним широј стручној и научној јавности. Дакле, реч је о озбиљном, изузетно прегледном и коректном приказу ове проблематике, који ће бити веома користан будућим истраживачима. Књига може послужити и као извор идеја за даља истраживања, јер ауторка јасно дефинише питања и подстиче читаоца на даља размишљања. Књига мр Николете Милошевић представља озбиљну студију, рађену стручно и на савремен начин, уз употре-

бу одговарајућих инструмената и примену савремених статистичких поступака.

Књига *Вера у сопствене способности* представља значајан допринос домаћој педагошкој литератури, како због исцрпних разматрања теоријских садржаја, тако и због импликација за васпитно-образовну праксу, које могу бити од значаја за креирање школског програма по мери детета.